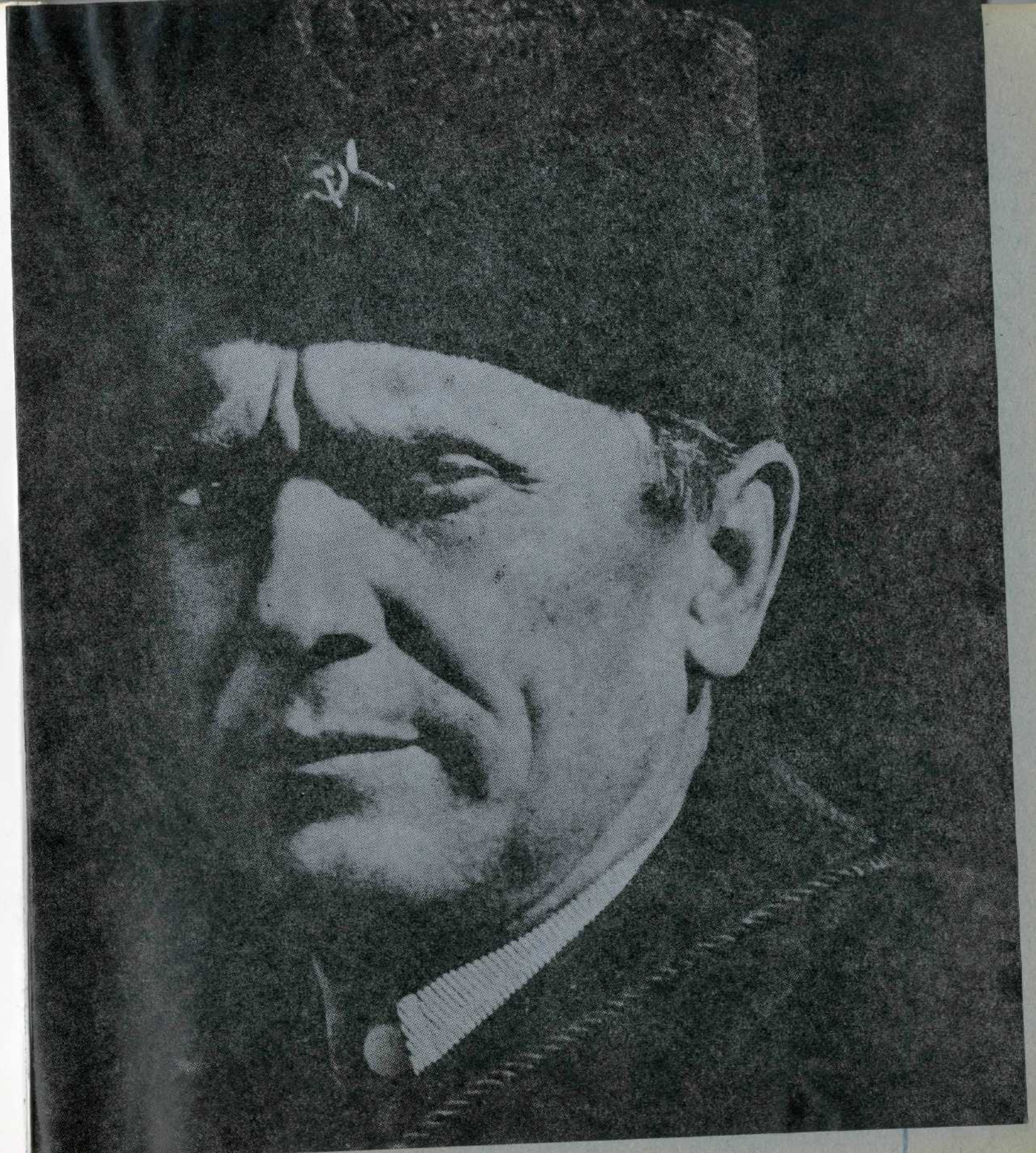
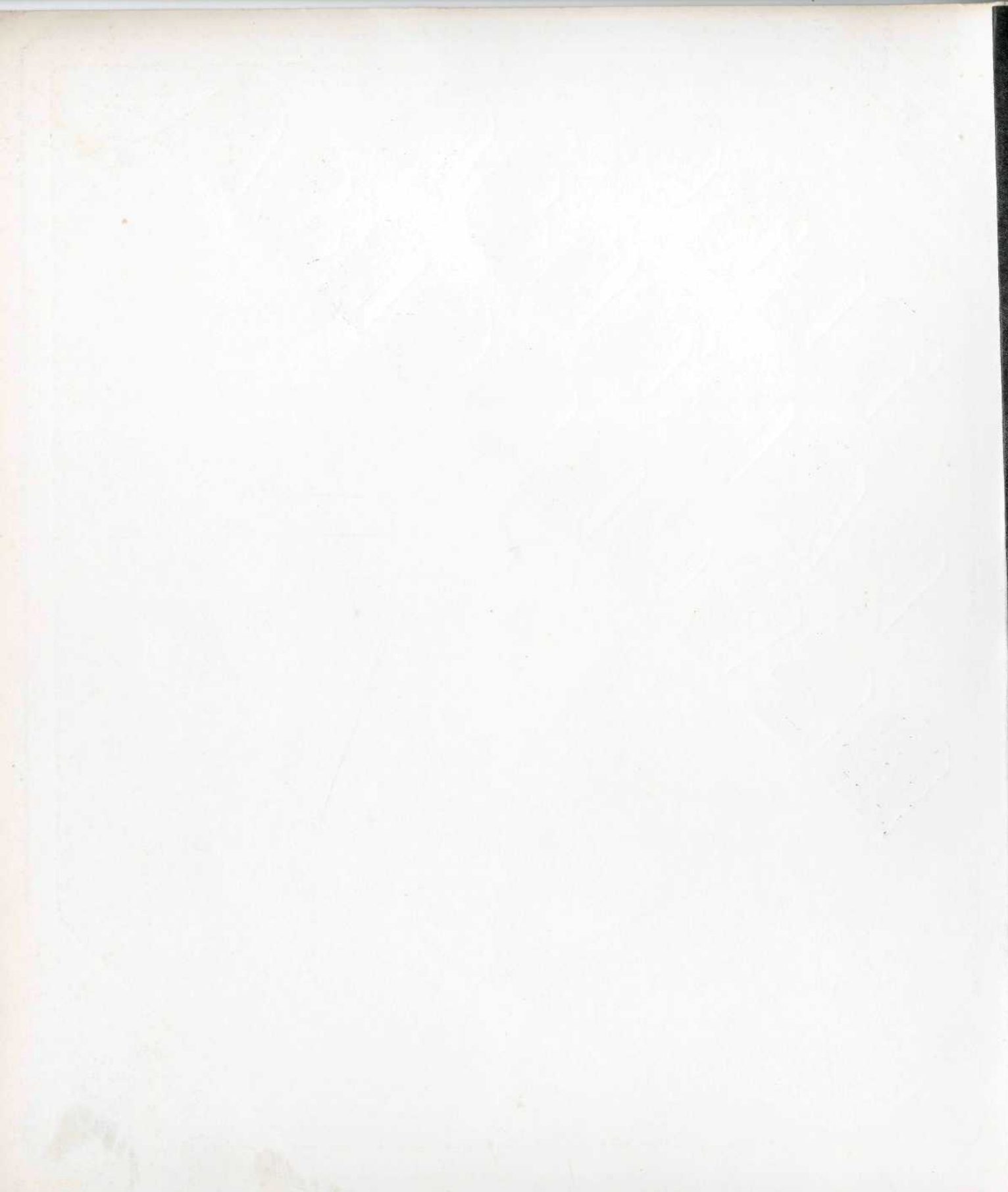

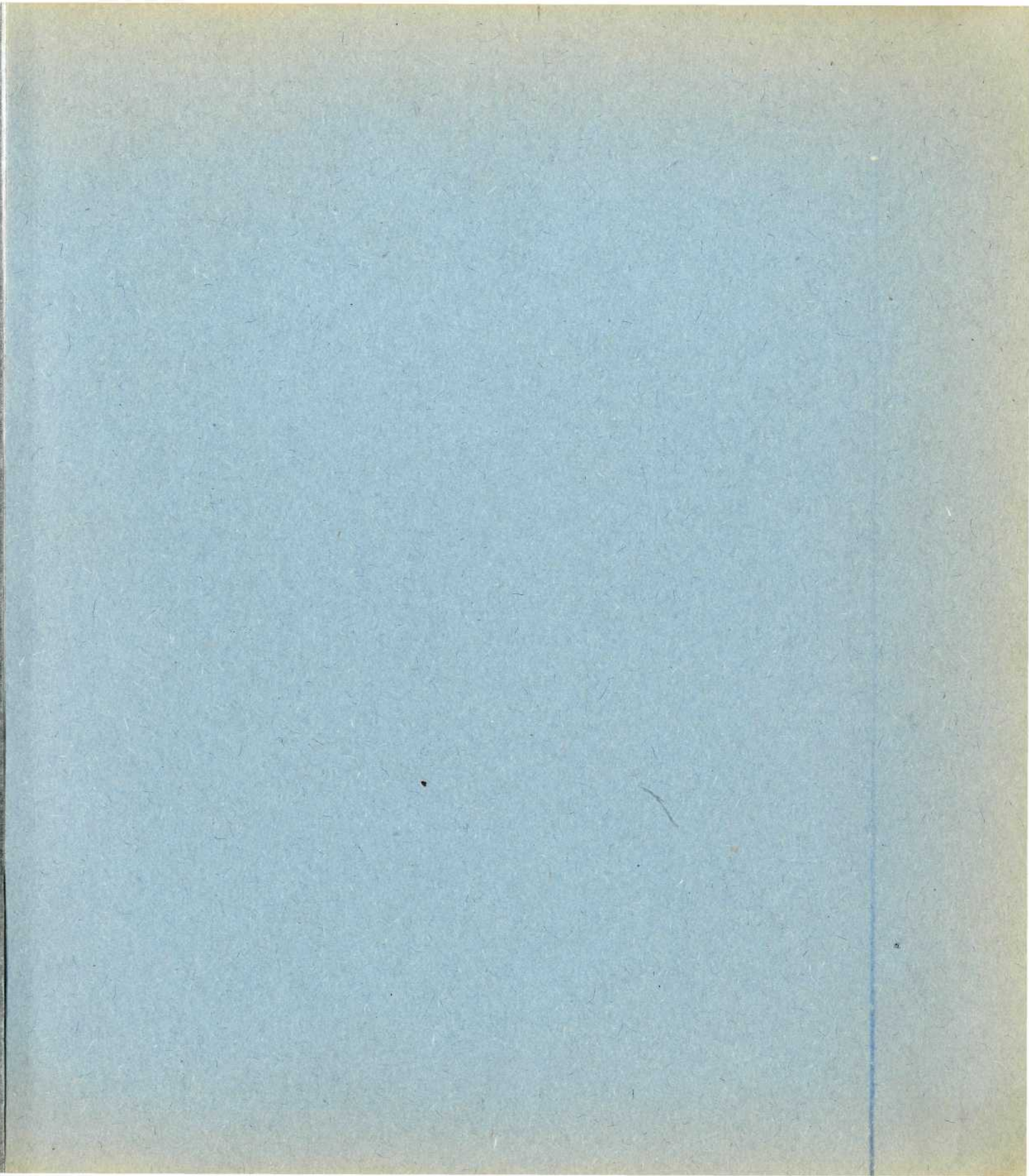
**TITO
PARTIJA
REVOLUCIJA**

MUZEJ REVOLUCIJE NARODA
HRVATSKE · ZAGREB

Izložba je posvećena 40. obljetnici dolaska
Josipa Broza Tita na čelo KPJ, 40. obljetnici
osnivanja KP Hrvatske i Titova 85. rođendana

26. VII 1977 — 4. VII 1978.

U prelomnim vremenima iz dubine masa izlaze ljudi kroz koje govori povijest. To su epohe kad se uz grmljavinu ruše zgrade društvenih poredaka, koje su zidane za vječnost i trajale stoljećima; kad se raspadaju sistemi vjerovanja i okviri navika, sve ono što se kitilo nepromjenljivošću i ulijevalo lažnu sigurnost. Iz praha i krša tih nagomilanih, ispremiješanih i monumentalnih razvalina pojavljuje se nova ljudska nada. Ta vremena traže kao svoje neimare ljude posebna kova, istovremeno velike rušioce i velike stvaraocce, sposobne ne samo da strasno vjeruju u svoj cilj, nego i da druge pale tom vjerom, nadarene trezvenim umom, ali i sa istančanim instinktom, precizne u svom smjelom maštanju i maštovite, uz organizatorske praktičnosti, podobne da iz svakog iskušenja izvuku dodatnu snagu. Njihova veličina najbolje se mjeri brojem i vrstama teškoća i opasnosti koje su savladali.

Jedan od takvih vođa revolucije dvadesetog stoljeća jeste Josip Broz Tito. Rodio se u »svetoj« Habsburškoj Monarhiji, pod vladom najkatoličnijeg suverena, u doba kad su samozadovoljnom Evropom gospodarila carstva i kraljevstva, a drugim kontinentima kolonijalne metropole — i doživio je eru, kad je socijalizam pobijedio na ogromnim prostorima naše planete, i kad se osamdesetak novih država pojavilo na mjestu prijašnjih egzotičnih rezervata Afrike i Azije. Svojim djelom on je, uz ogromne napore, pridonio tom »najfantastičnijem preokretu u ljudskoj povijesti«, često pod izuzetno nepovoljnim okolnostima, savladajući raznovrsne, žestoke i podmukle otpore. Stvorio je jaku, borbenu, monolitnu jugoslavensku Komunističku partiju onda, kad se činilo da je sva nagrizena crvom frakcionaštva i potpuno razbijena terorom režima; podigao je u Jugoslaviji — u trenutku kad je Hitler bio na vrhuncu moći, a evropski kontinent dinovska tamnica — ustanak koji će biti pobjednički; ostvario je jedinstvo zemlje razcijepljene krvavim mržnjama; rekao je Staljinu »ne« kad je ovaj magijom svoje nepogrešive dogme i despotske prirode, bespogovorno gospadiri međunarodnim radničkim pokretom; pokrenuo je smjeli društveni eksperiment radničkog samoupravljanja u okolnostima, kad je Jugoslavija — još neoporavljena od nezapamćenih ratnih razaranja — bila izložena ekonomskoj blokadi i ideološkom prokletstvu; postao je jedan od arhitekata i prvaka politike nesvrstanosti u svijetu, koji je dotada mislio samo u kategorijama vojne i privredne moći velikih sila i neizbježnosti suprotstavljenih blokova. Iza svake dostignute granice otvarao se nov nepoznat prostor pun neizvjesnosti i rizika; iza svake pobjede čekale su posijane prepreke i zamke; svaki rezultat bio je uvod u naredni ispit. Nigdje

kraja, nigdje odmora; dijalektika za Tita nije naučena formula; ona je krv njegovih postupaka; ona je neprekidni, najljepši, najteži ljudski izazov.

Kad je došao na čelo Komunističke partije Jugoslavije i tako u punom smislu stupio na prednji dio scene, dobijajući priliku da pokaže što zna, može i hoće — Josip Broz je imao četrdeset pet godina. Prethodni život, još mnogo duži i kreativniji pothvatima, nevoljama i iskustvima no što kazuje broj godina, bio je zapravo tek period pripremanja. Ono što je karakteristično za Titov životni put i što će imati izvanredan uticaj na konačno uobličavanje njegovih osobina, pogleda na svijet, odnosa prema ljudima i problemima — jeste široka uzbudljiva panorama raznovrsnih sredina i situacija kroz koje, u toku mladosti, prolazi. I, obrnuto, to bogatstvo promjena i doživljaja izvirilo je samo jednim dijelom iz prinudne okolnosti, a drugim iz nemirne snage koja je tražila pravo korito za svoju maticu.

Davno je to bilo kada je Josip Broz napustio brežuljke Zagorja. Nije bilo lako rastati se s oniskom seljačkom kućicom, punom mirisa lipe i dunja, s rodnim krajem, dolinom Sutle, srebrnim potocima, šumovitim obroncima i proplancima pritisnutim čokotima vinograda, brezama na modro zelenim obroncima i plavo zelenim nebom Zagorja i svim drugim — ma kako teškim — čarima djetinjstva.

Zar se više neće moći igrati sa svojom braćom i sestrama i ostalom djecom po kumrovečkim njivama, kukuružištima i šumarcima, ni zimi se sanjkati po obližnjim obroncima. Hoće li ikada još vidjeti svoj dom — svoju majku Mariju i oca Franju. A u kući je bilo mnogo djece — jedno drugom do uha.

Josip Broz bio je sedmo dijete hrvatskog seljaka Franje Broza i slovenske seljanke Marije Javoršak, a rodio se zapravo 7. svibnja 1892. godine u selu Kumrovcu. Taj datum zapisan je i u svjedodžbi prvog razreda osnovne škole u Kumrovcu. U svjedodžbama za ostale razrede stoji da je rođen 1. svibnja, a u nizu ostalih dokumenata 5. ožujka, 12. ožujka, 25. svibnja. Taj dan, 25. svibnja 1892. godine, zapisan je i u jednom vojničkom dokumentu, a njega su uzeli i Titovi suborci i u toku narodnooslobodilačkog rata počeli ga slaviti kao njegov rođendan. Taj datum spominjali su i mnogi Titovi biografi — za njega zna čitav naš narod, koji je nastavio da slavi 25. svibnja kao Titov rođendan i Dan mladosti.

Svima nama dobro je poznata Titova biografija i ovdje je ne bismo iznosili, jer iz prebogatoga životnog puta jednog revolucionara, državnika, najvjernijeg sina svoga naroda i radničke klase, predanog borca za mir, napredak i bolji život čitavog čovječanstva, teško je izdvojiti samo neke datume i »proglasiti« ih značajnijim od drugih. Ali, ovdje je potrebno naglasiti da odgovori koje Josip Broz daje na izazov života, na izazov svoje epohe, odgovori su svjesnog proletera, izgrađenog marksista-lenjinista, odlučnog borca koji je spreman na žrtvu kako je i sam rekao na bombaškom procesu u Zagrebu 1928. godine: »Ja sam za svoje ideale spreman žrtvovati i svoj život.« I od tada pokreće, organizira i vodi radničku klasu dosljedan osnovnom nepokolebljivom uvjerenju revolucionara.

Donošenjem Odluke o osnivanju Komunističke partije Slovenije, Hrvatske i Makedonije na Četvrtoj zemaljskoj konferenciji KPJ, održanoj od 24 — 25. prosinca 1934. godine u Ljubljani, završene su teoretske rasprave i diskusije o nacionalnom pitanju u Jugoslaviji, koje su vođene od 1923. godine nadalje, odstranjena kolebanja, nejasnoće i frakcijske borbe u Partiji u tome pogledu.

U prvoj i osnovnoj Odluci Četvrte zemaljske konferencije KPJ »Odluka o izvještaju CK i zadacima Partije« čitamo:

»Radi jačanja borbe protiv nacionalističkoga utjecaja i radi olakšanja i ubrzanja razvitka vlastitog kadra iz redova radnika koji pripadaju ugnjetenim narodima Konferencija donosi odluku da se u okviru KPJ osnuje KP Hrvatske i KP Slovenije i u najbližoj budućnosti KP Makedonije. Internacionalistički karakter i partijsko-političko i organizaciono jedinstvo KP koja djeluje na teritoriju države Jugoslavije neće biti ovom odlukom oslabljeno, jer će KP Hrvatske i KP Slovenije biti sastavni dijelovi KP Jugoslavije, imati u njenom rukovodstvu predstavnike i podčinjavati se zajedničkom rukovodstvu CK KPJ.

Konferencija donosi odluku da se u najskorije vrijeme provedu konstituirajući kongresi KP Hrvatske i KP Slovenije.«

Međutim, događaji u razvoju KPJ u spomenutom razdoblju nisu, zbog niza važnih objektivnih i subjektivnih uzroka, omogućili pogodnu situaciju za osnivanje KP Hrvatske, te je to pitanje bilo u najužoj vezi sa stvarnim početkom novog kursa u njenom razvoju koji je bio vezan za Titov dolazak u zemlju u jesen 1936. godine. To znači da je osnivanje KP Hrvatske bilo, zapravo, jedan od prvih rezultata Titova političkog

realizma koji upravo među najvažnije zadaće u zemlji stavlja hitnu potrebu osnivanja nacionalnih partija — KP Hrvatske i KP Slovenije.

Kad se 1940. godine u Dubravi, kraj Zagreba, sastala Peta zemaljska konferencija — Partija je bila konsolidirana — bili su rasječeni svi gordijski čvorovi beskrajnih nedoumica; sedam hiljada članova brojala je Partija, ali njeno značenje daleko je prelazilo tu skromnu cifru. Konferenciju je zaključio Tito riječima koje su imale zvuk presmjelog proročanstva, a izvirale su iz mirnog uvjerenja. »Drugovi, pred nama su odlučujući dani. Naprijed sada, u konačnu borbu. Iduću konferenciju moramo održati u oslobođenoj zemlji i od tudina i od kapitalista.«

To predviđanje, koje se u tmurnim mjesecima četrdesete moglo činiti sasvim nevjerovatnim, ostvarilo se pet godina kasnije, sa matematičkom točnošću. Zapravo u toj poludeceniji sve što je dotle Josip Broz saznao, razmišljao, doživio, osjećao, trpio, borio se, kako je oblikovao život i kako je život oblikovao njega, kako je stvarao novi tip, duh i stil Partije, kako je analizirao događaje i ljude — sve je to, u zgusnutom napregnutom obliku, došlo na oštricu noža najteže moguće probe. Svi talenti i slabosti revolucionarnog vode, sve vrline i mane čovjeka i komunista — metode, akcije, majstorstvo ilegalaca, kvalitete vojskovođe, strast vizionara, preciznost taktičara, čulo političara, koncepcija državnika, hladnokrvnost gerilca, kompliciranost proračunavanja i jednostavnost odluka, izdržljivost i oprez, neustrašivost i spokojstvo — bili su podvrgnuti vrhunskom ispitu na kome se istovremeno rješavala sudbina zemlje i svijeta.

Rezultat: pobjeda. Iz Beograda u ljeto 1941. godine Tito je krenuo na partizansko savjetovanje u Stolice, sa lažnom legitimacijom na kojoj je pečat udario ivanjički pop, krenuo kao nepoznat (čovjek) ilegalac, čiju je ruku neprijatelj tek počinjao da osjeća. U listopadu 1944. godine vratio se u razrušeni, oduševljeni Beograd kao maršal Jugoslavije i komandant snažne oslobodilačke armije.

Zakoni suvremenog razvitka i Titovog temperamenta poklapali su se u tome da za njega trijumf nikada nije mogao značiti komfor mirovanja, već proboj u nove obaveze i obračun sa narednim iskušenjem. To se odigravalo u lančanoj reakciji problema i teškoća, mogućnosti i rizika, planova i prepreka, kao što se japanske košarice bez kraja izvlače jedna iz druge. Grmljavinu najokrutnijeg rata smijenila je najnapornija obrana

nezamislivo opustošene zemlje. Taj posao još nije bio obavljen, kad je iskrsla neminovnost da se u dvoboju sa Staljinovom moći i gnjevom ponovo brani ono najosnovnije — nezavisnost i dostojanstvo. Upravo u tom dvoboju rodila se velika ideja samoupravljanja koju je trebalo mukotrpno, strpljivo pretvarati iz socijalističkog sna u svakidašnju javu, u dekoru vanjskog pritiska i unutrašnje nerazvijenosti. Usporedo sa time trebalo je probijati se u međunarodnom životu na čelu male države, sa potpuno novom političkom filozofijom i praksom nesvrstanosti, koja je rušila milenijske tabue i navike.

Mnogo se učinilo — a to što se postiglo označilo je reljefno koliko tek ima još da se uradi. Svaki rezultat načeo je mnoštvo mnogih problema; eksperiment je pokazao, koliko je pothvat da se socijalizam spoji sa pravom demokratičnošću i u punom smislu stekne humano lice — neophodan, ali i složen, jasan u inspiraciji, zamršen u realizaciji. Borba se nije stišavala ni za tren, samo je mijenjala terene i oružja i s vremenom postajala sve kompliciranija i delikatnija. Jugoslavija je obranila nezavisnost, kad su joj mnogi proricali kapitulaciju, istrajala je u samoupravljanju, mada su joj dodjeljivali rezignaciju; ostala je vjerna nesvrstanosti koju su kvalificirali utopijom. Romantični heroj iz rata, Tito je u više od tri decenija uzbudljivog mira stekao dimenzije općepriznatog svjetskog državnika i jednog od najoriginalnijih arhitekata suvremenog socijalizma.

Šta je Tita izbacilo iz polazne točke siromašnog dječaka do vrhova povijesti dvadesetog stoljeća?

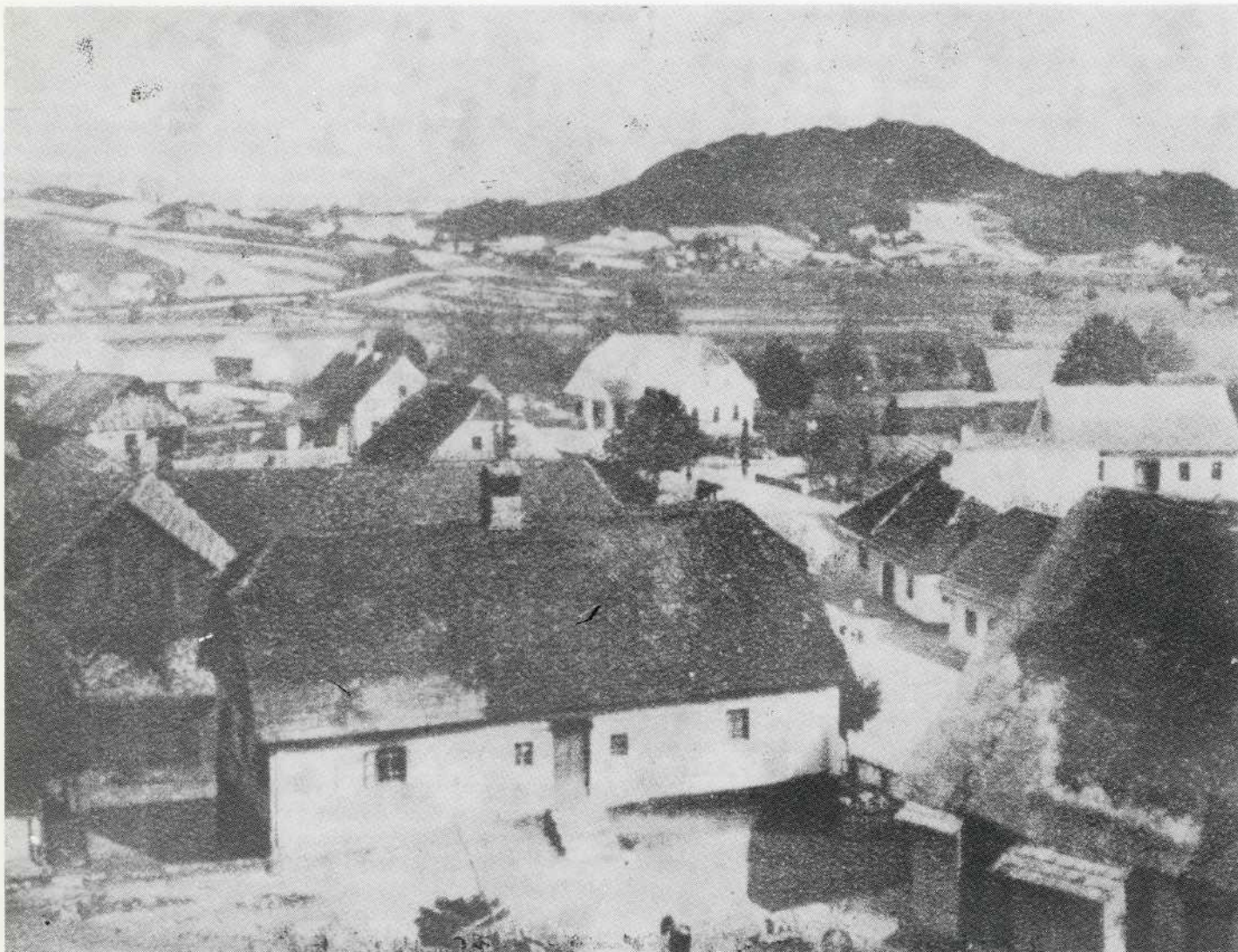
Tito je uvijek posjedovao sposobnost koja je neophodna pravim državicima i vođama masa — »čulo vremena«. Ispod kaotične zbrke tekućih događaja znao je da otkopa zlatnu žicu budućnosti, da osjeti šta smisao društvenih kretanja i ljudskih htijenja nosi u sebi kao skriveni potencijal — i da onda tu žeravicu, bez straha i oklijevanja, izvuče iz pepela, razgori je i osvijetli njome daljnji put. To »povijesno čulo« davalo mu je onu zaraznu, mirnu snagu koja se širila kao kad udar kamena napravi krugove na vodenoj površini.

Tito osjeća: borba nema kraja i stvaranje nema granica. Ma koliko čovjek uradio — najviše šta može da postigne jeste da malo dalje pomakne granicu vječnog ljudskog sna. Ali baš u tom naporu bez prekida, punom žrtava i ljepote, čovjek se kreće — odnosno vraća svojoj suštini i bliži idealu koji mu neprestano izmiče. Sa svojih

osam i po decenija života, s više od šest decenija borbe, s više od tri decenija upravljanja zemljom i svjetskog djelovanja, razmišljajući o sadašnjoj sudbini čovječanstva i vječitim potrebama čovjeka, Tito je sabrao svoje iskustvo u jednostavnu maksimu: »Jasno je da bez slobode nema mira, ali je u današnjim uslovima točno i to, da bez mira nema slobode.«

Bogdan Lasić, direktor

PEJSAŽ KUMROVCA POČETKOM 20. STOLJEĆA

»Djetinjstvo je moje bilo teško... U porodici je bilo mnogo djece, i starati se za njih nije bilo lako. Često ni kruha nije bilo dovoljno, i zbog toga se dešavalo da je majka, da bi pravilno rasporedila rezerve kukuruznog brašna koje je imala, morala zaključavati ostavu u kojoj se nalazio kruh, a mi, djeca, dobijali smo toliko koliko je ona smatrala da nam može dati, a ne koliko smo mogli pojesti. Već u mjesecu siječnju moj otac Franjo morao je kupovati kruh, odnosno kukuruz, jer za pšenicu naša kuća nije imala dovoljno sredstava...«

TITO

Takvi životni uvjeti prisili su Josipa Broza da nakon završenoga osnovnog školovanja napusti rodno mjesto.

Kako je rođak Franje Broza, Jurica Broz, živio u Sisku odveo je Josipa na učenje konobarskog zanata. Ali, njegov interes za rad i stjecanje više znanja navode ga da promijeni zanat, te odlazi u radionicu majstora Karasa, na učenje bravarskog zanata.

Uz naukovanje polazio je tri godine Šegrtsku školu u kojoj se nastava održavala dvaput tjedno poslije radnog vremena, a nedjeljom poslije podne.

Radnici — pomoćnici, koji su radili u radionici majstora Karasa, donosili su nove, napredne socijalističke ideje koje su upoznali putujući po zemlji i inozemstvu na »vandrovanju«. Jedan od njih, Ivan Gašparić, uključio je već tada Josipa Broza aktivno u socijalistički pokret.

U rujnu 1910. godine, s diplomom bravarskog pomoćnika, Josip Broz napušta Sisak i odlazi na »vandrovanje«. Prvo zaposlenje našao je u Zagrebu, gdje se odmah učlanjuje u Savez kovinarskih radnika, i postaje članom Socijaldemokratske stranke za Hrvatsku i Slavoniju.

Nakon kratkog vremena napušta Zagreb i odlazi u posjet roditeljima. Zatim traži posao u Ljubljani, pa u Trstu, da bi se ponovo vratio u Zagreb i tu zaposlio. Radi usavršavanja u struci i bolje zarade, često je mijenjao zaposlenja, pa tako 1911. godine odlazi u Kamnik u tvornicu metalne robe, a 1912. godine, kada je tvornica propala, s grupom radnika otputovao je na rad u Češku. Iz Češke odlazi u Njemačku, a potom u Austriju, u Beč i Bečko Novo Mjesto. Tu se učlanjuje u sindikat. Čitajući i proučavajući socijalističku literaturu i socijalističke listove, proširio je i produbio svoje znanje o radničkom pokretu.

Dvije godine, koje je Josip Broz proveo u zemlji i inozemstvu na »vandrovanju« mnogo su mu koristile, jer je upoznao mnoge krajeve i zemlje, njihovu kulturu i mentalitet ljudi. U svakom mjestu i u svakoj prilici tražio je i usvajao znanja iz različitih izvora: iz naučnih i književnih djela, iz osobnih susreta s ljudima i njihovih životnih priča, iz narodne usmene predaje. A najvrednije na tom putu dugom dvije godine bilo je upoznavanje i proširivanje znanja o radničkom i socijalističkom pokretu.

Iako još vrlo mlad, shvatio je da je radnički pokret neuništiva snaga i da je u njemu budućnost. Bio je uvjeren da samo takav pokret i njegovoj zemlji može donijeti napredak na političkom, ekonomskom i kulturnom polju.

Bio je to važan dio njegova životnog puta, koji je mnogo pridonio stvaranju ličnosti pravog revolucionara.

Na odsluženje vojnog roka pozvan je u Beč, no na vlastitu molbu premješten je u 25. domobranski puk u Zagreb. Tu je upućen u podoficirsku školu koju završava s uspjehom i postaje vodnik.

Kada je započeo prvi svjetski rat, 25. domobranski puk bio je poslan na front u Galiciju. Ranjen i zarobljen, Josip Broz proveo je u Rusiji vrijeme od 1916. do 1920. godine. U prvo vrijeme bio je u zarobljeničkom logoru u Kunguru, na Uralu, gdje se upoznao i povezoao se s ruskim revolucionarima.

Kada je 1917. god. pobijedila februarska revolucija, Josip Broz oslobođen je iz zatvora, te odlazi u Petrograd. Tu je zbog pokušaja bjegstva u domovinu zatvoren u

Petropavlovsku tvrđavu, odakle je ponovo upućen u logor.

Na putu za logor, kod Omska, saznaje o pobjedi oktobarske revolucije i, oduševljen, odmah stupa u Internacionalni odred Crvene garde. Na početku 1920. godine postaje članom Komunističke partije u Jugoslavenskoj sekciji kod omskog Oblasnog komiteta RKP (boljševika).

S grupom zarobljenika iste godine vratio se u domovinu.

Vrativši se u zemlju, nakon što je četiri godine proveo u ruskom zarobljeništvu i upoznao ideje Oktobra, životni put Josipa Broza bio je definitivno odlučan. Ponovo se zaposlio u Zagrebu i postao članom sindikata i Komunističke partije Jugoslavije. Bio je uvjeren da širenje ideja Oktobra i njihovo usvajanje neće moći nitko zaustaviti. Održavao je predavanja i govorio na mitinzima o oktobarskoj revoluciji, te objašnjavao da radnička klasa može osvojiti vlast samo oružanom borbom.

Kao član KPJ i sindikalni aktivist politički djeluje u štrajkovima, na zborovima radnika i u sukobima s policijom. Zbog male zarade, Josip Broz s obitelji napušta 1921. godine Zagreb i odlazi u Veliko Trojstvo, kraj Bjelovara, gdje se zapošljava u mlinu S. Polaka. Nastavio je političku borbu, ali sada, kao zreo čovjek i revolucionar, suočio se s problemima i teškim životom na selu i spoznao potrebu povezivanja radničke klase sa seljaštvom, neophodnog u političkoj borbi jedne jedinstvene revolucionarne partije. Godine 1924. izabran je za člana Okružnog komiteta KPJ Križevačko-bjelovarske županije. Zbog svoje političke djelatnosti pod stalnom je paskom policije, pa napušta Veliko Trojstvo i vraća se u Zagreb.

Pokrajinski komitet KPJ za Hrvatsku dao je zadatak Josipu Brozu da u Brodogradilištu u Kraljevici, gdje se zaposlio, potakne partijski i sindikalni rad. Kao izabrani radnički povjerenik organizirao je u ljetu 1926. godine štrajk u Brodogradilištu. Štrajk je trajao 10 dana. Uprava je bila prisiljena na ustupke radnicima, a Josip Broz dobio je zbog toga otkaz.

Bio je to prvi samostalni politički zadatak koji je rukovodstvo Partije povjeralo Brozu i koji je on potpuno uspješno izvršio.

Iz Kraljevice odlazi i zapošljava se u Smederevskoj Palanci. Zbog političke aktivnosti i tu već nakon dva mjeseca, dobiva otkaz i vraća se u Zagreb.

Zahvaljujući svome dotadašnjem političkom radu postaje članom Mjesnog komiteta Zagrebačke partijske organizacije koja je u to vrijeme najmasovnija partijska organizacija u zemlji.

Po nalogu Partije prima dužnost tajnika Oblasnog odbora Saveza metalnih radnika Hrvatske.

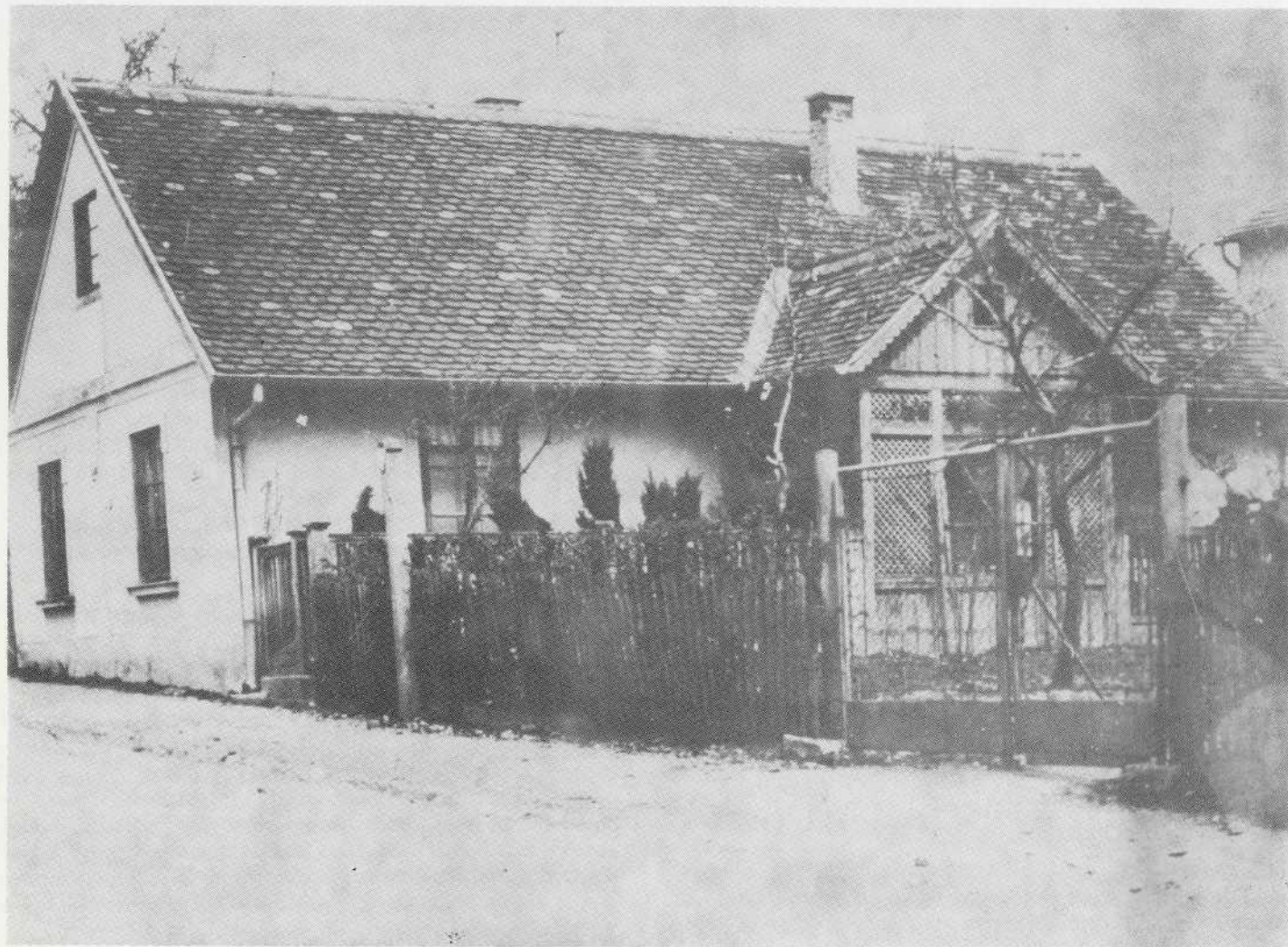
Ali, ubrzo nakon dolaska u Zagreb, Josipa Broza hapse i odvođe u Kraljevski kotarski sud u Bakar. Naime, kod nekih brodogradilišnih radnika komunista i simpatizera Partije u Kraljevici pronađena je komunistička štampa i literatura. Na preslušavanju u policiji jedan je radnik izjavio da su tu literaturu posuđivali od Josipa Broza. To je bio povod za njegovo hapšenje. Iz zatvora Kraljevskog kotarskog suda u Bakru premješten je Josip Broz s nekoliko drugova komunista u zatvor Kraljevskog sudbenog stola u Ogulin.

Kako se istraga odugovlačila, a preslušavanje oclagano, Josip Broz stupio je u štrajk gladu. Time je htio prisiliti Sudbeni stol da ga sasluša. Na temelju odluke Sudbenog stola pušten je iz zatvora da se brani iz slobode.

Suđenje je započelo 25. listopada 1927, i Broz je osuđen na sedam mjeseci zatvora i plaćanje sudskih troškova. Na uloženu žalbu, kazna mu je smanjena na pet mjeseci. Kada se vratio u Zagreb, po nalogu Partije, osim prijašnjih dužnosti prihvaća dužnost sekretara Saveza kožarskih i prerađivačkih radnika Hrvatske.

Od tada Josip Broz počinje život profesionalnog revolucionara, posvetivši se borbi za prava radničke klase.

ZGRADA NA PANTOVČAKU U KOJOJ JE U NOĆI OD 25. NA 26. VELJAČE 1928. ODRŽANA VIII. MJESNA KONFERENCIJA ZAGREBAČKE ORGANIZACIJE KPJ

U to vrijeme Zagreb je bio najjači industrijski centar u zemlji. Velik broj radnika-proletera i naprednih intelektualaca, pod utjecajem revolucionarnih vrenja u Evropi, omogućili su stvaranje osnove za masovni revolucionarni pokret.

Nakon Obznane i Zakona o zaštiti države, progoni komunista svakim su danom sve jači, no Zagrebačka partijska organizacija, koja je u to vrijeme bila jedna od najjačih u zemlji, uspjela se održati u strogoj ilegalnosti. Potencijalna snaga u Zagrebu — industrijski proletarijat — nije bila potpuno uključena u radnički pokret iz više razloga, od kojih je prvi i osnovni bio — borba lijeve i desne frakcije u partijskom rukovodstvu.

Tada već vrlo aktivan sindikalni funkcioner Josip Broz, koji je svakodnevno bio u kontaktu s radništvom, shvatio je koliko štete nanose radničkom pokretu te frakcijske borbe.

Kad je godine 1927. kooptiran u Mjesni komitet, Josip Broz postaje glavni idejni pokretač borbe za konsolidaciju Partije koja je u povijesti jugoslavenskog radničkog pokreta zabilježena pod nazivom »zagrebačka partijska linija«.

Ta borba, koju je Josip Broz započeo u Zagrebu, bila je ujedno i početak njegove političke karijere i svrstala ga među najznačajnija imena jugoslavenskih komunista. Otvoreni sukob s frakcijama u rukovodstvu Mjesnog komiteta zagrebačke partijske organizacije odigrao se na VIII mjesnoj konferenciji zagrebačke organizacije KPJ, održanoj u noći od 25. na 26. veljače 1928. Službeni referat, koji je podnio tadašnji politički sekretar Dušan Grković, delegati nisu prihvatili, jer u referatu nisu bili izloženi ključni problemi organizaciono-političkog karaktera Zagrebačke partijske organizacije.

Josip Broz, kao predstavnik Mjesnog komiteta, istupio je s koreferatom, izvan dnevnog reda konferencije, u kojem je dao realnu sliku o partijskim redovima i oštru osudu stanja u Mjesnom komitetu.

Koreferat Josipa Broza prihvaćen je kao službeni izvještaj konferencije. Na njegov prijedlog upućeno je pismo Komunističkoj internacionali da bi se zauzela i svojim autoritetom pomogla Zagrebačkoj partijskoj organizaciji za ostvarenje jedinstva u redovima KPJ.

Josip Broz izabran je na VIII mjesnoj konferenciji za sekretara Mjesnog komiteta Zagrebačke organizacije KPJ. Kao što je poznato, Komunistička internacionala pozitivno je ocijenila istup Josipa Broza i stav Zagrebačke partijske organizacije KPJ.

»Kada je 25 — 26. februara 1928, na Osmoj mjesnoj konferenciji zagrebačke partijske organizacije Titova rezolucija odglasana s dvadesetisedam glasova (3 protiv i 1 ustegnut, u ime 184 člana i 89 simpatizera), pobjeda Titove »zagrebačke linije«, smatrana tada prolaznom epizodom, može se danas, iz tridesetogodišnje retrospektive, izvan svake sumnje uzeti kao historijski datum KPJ.«

M. Krleža, 1962.

Ta konferencija zadala je odlučan udarac frakcionasnoj politici. U redovima Partije, nakon te konferencije, počinju se okupljati nove snage, što se očituje u nizu dobro organiziranih akcija.

Na primjer, iste godine Partija je uspjela organizirati obustavu rada i proslavu 1. svibnja. Aktivnost Partije došla je naročito do izražaja pri spontanim demonstracijama u povodu atentata na Stjepana Radića i drugih prvaka Hrvatske seljačke stranke 20. lipnja 1928. u Beogradu, koje je usmjerila u masovni revolt protiv režima. Mjesni komitet s Josip Brozom na čelu nastavio je akciju izdavanjem i upućivanjem letaka radnicima i građanima Zagreba koji su ih pozivali na otpor vlastodršcima.

Nakon letka s potpisom Josipa Broza, policiji je definitivno jasno da je on glavni organizator svih tadašnjih akcija i značajnih reorganizacija među komunistima koje su rezultirale njihovim pojačanim djelovanjem.

Zagrebačka partijska organizacija djelovala je u društveno-političkom životu Zagreba, i ne samo Zagreba, već i čitave zemlje, te je u organizacionom pogledu izrasla u najjaču partijsku organizaciju u Jugoslaviji.

Poslije tih događaja, Josip Broz prisiljen je povući se u ilegalnost, ali je već 4. kolovoza 1928. uhapšen i u studenom predveden pred Sudbeni stol u Zagrebu.

Vijest o »Bombaškom procesu« proširila se po cijeloj Jugoslaviji.

Držanje Josipa Broza, koga novinar tadašnjeg dnevnika »Novosti« karakterizira kao najinteresantniju ličnost u cijelom procesu, odavalo je čvrstinu i energiju pravog revolucionara koji je spreman za svoje ideje i principe žrtvovati i život.

Svoju obranu iskoristio je za optužbu režima, a sudnicu za obrambenu tribinu Komunističke partije.

»Bombaški proces« završen je 14. studenog 1928. Josip Broz osuđen je na 5 godina robije. Saslušavši presudu, okrenuo se auditoriju i uzviknuo: **»Živjela Komunistička Partije Jugoslavije, Živjela Treća Internacionala!«**

Osuda Josipa Broza i drugih komunista bila je u ono vrijeme težak gubitak za rukovodstvo i cijelu KPJ. Ali, držanje Josipa Broza na sudu bilo je i ostalo moralni kapital koji je za cijelo vrijeme revolucionarne borbe služio kao primjer istinskog komunista.

Nakon izdržane kazne započinje novi period u životu Josipa Broza. Iz Kumrovcu, prinudnog mjesta boravka, vraća se već u ožujku 1934. godine ilegalno u Zagreb i nastavlja svoju revolucionarnu djelatnost. Ime Josipa Broza nestaje za daljnjih 9 godina, a izuzetna ličnost vođe revolucionarnog pokreta javlja se pod različitim pseudonimima.

Upravo u to vrijeme uzima i pseudonim T i t o.

Centralni komitet KPJ, sa sjedištem u Beču, već tada je kooptirao Josipa Broza za člana Političkog biroa.

Iz Zagreba Tito odlazi u Beč gdje boravi do zime iste godine. Radeći u rukovodstvu KPJ, shvatio je u čemu je problem rukovodstva Partije koje je podržavala Kominternu.

Tito je opisao dotadašnje stanje u KPJ ovim riječima:

» ... U stvari, odluke o radu Partije donosili su ljudi daleko od ove zemlje, daleko od neposrednog procesa borbe, često i bez dubljeg poznavanja uslova u zemlji. Kad se uzme u obzir još i frakcijska borba u samom

Centralnom komitetu, može se zamisliti sva težina situacije. Zbog toga je stalno dolazilo do smjenjivanja rukovodstva. Zbog slabosti i neuspjeha tražio se izlaz u mijenjanju ljudi. Pri tom je, kao pravilo, Kominternu najradije na te položaje postavljala ljude koji su živjeli u Moskvi, ljude iz svog aparata. Ona nije imala povjerenja u drugove koji su izrasli u borbi u zemlji. Jasno je onda zbog čega nije moglo doći do većih rezultata u radu Partije u Jugoslaviji ... «

Po partijskom zadatku, Tito se ponovo vraća u zemlju, gdje u prosincu 1934. sudjeluje na IV zemaljskoj kon-

JOSIP BROZ I MOŠA PIJADE U ELEKTRIČNOJ CENTRALI KAZNIONICE U LEPOGLAVI

ŠUMA U BLIZINI SAMOBORA U KOJOJ JE ODRŽAN OSNIVAČKI KONGRES KPH U NOĆI OD 1. NA 2. 8. 1937.

ferenciji KPJ održanoj kraj Ljubljane. Na toj konferenciji izabrano je 11 članova Centralnog komiteta i 10 kandidata. Josip Broz postao je članom CK po izboru, a ušao je i u Politbiro CK.

Jedan od najvažnijih zaključaka te konferencije bila je odluka o osnivanju KP Hrvatske i KP Slovenije u okviru KPJ. Odluka o osnivanju KP Hrvatske i KP Slovenije, uz posebno Titovo zalaganje, ostvarena je tek nakon 2 i po godine.

Po odluci Centralnog komiteta Tito na početku 1935. godine odlazi u Moskvu, na rad u Balkanski zemaljski sekretarijat Kominterne. Zahvaljujući upornom nastojanju Josipa Broza, Kominterna donosi u kolovozu 1936. godine odluku da se CK KPJ, osim jednog člana, vrati u zemlju. Tito je dobio naređenje da preuzme rukovođenje Partijom i da odgovara za njen rad. Uz to, morao je stvoriti uvjete za formiranje rukovodstva u zemlji.

Njegov boravak u Zagrebu od jeseni 1936. godine uvelike je pridonio jačem aktiviranju i političkom angažiranju zagrebačkih komunista.

Jedan od primarnih Titovih zadataka bilo je provođenje Odluke IV zemaljske konferencije KPJ o osnivanju nacionalnih partija

Konačno, 17. travnja 1937. održan je, pod rukovodstvom Edvarda Kardelja, Osnivački kongres Komunističke partije Slovenije. Osnivački kongres Komunističke partije Hrvatske održan je noću između 1. i 2. kolovoza 1937. u šumi nedaleko od Samobora, pod rukovodstvom Josipa Broza Tita. Kongresu su prisustvovali: Josip Kraš, Pavle Gregorić, Rade Končar, Rudi Šimić, Vlado Janić i drugi. Na Kongresu je izabran Glavni odbor KPH u koji su ušli Josip Kraš, Andrija Žaja, Đuro Špoljarić, Pavle Gregorić, Anka Butorac, Marko Orešković, Vlado Janić i Drago Petrović. Tada izabrano rukovodstvo KPH bilo je odgojeno u Zagrebačkoj partijskoj organizaciji.

Proglas Osnivačkog kongresa KPH napisao je Josip Broz Tito.

Navodimo dio Proglasa:

»... Osnivanje Komunističke stranke Hrvatske nije slučajno, nego proističe iz dugogodišnje borbe Komunističke stranke Jugoslavije, koja je branila ne samo interese radničke klase, nego je na svojoj zastavi imala uvijek ispisanu i ideju nacionalne slobode, ravnopravnosti i bratstva među narodima. Između radničkih interesa i pravih interesa hrvatskog naroda nema i ne može biti nesuglasica, jer su radnici dio svog naroda, krvno zainteresirani da narod bude slobodan, da mu bude osiguran razvitak, da se poštuje sve što je lijepo i napredno u njegovim tradicijama i kulturi. Boreći se za ideale, mi se borimo, također protiv nacionalne zagriženosti (šovinizma), jer znamo da su pravi napredak i sloboda hrvatskog naroda osigurani samo u bratskoj slozi i suradnji s ostalim narodima Jugoslavije...«

Godine 1937. Tito dolazi na čelo novoga partijskog rukovodstva izabranog iz partijskih redova u zemlji. U

Centralni komitet uključio je mlade revolucionare iskusne u ilegalnoj borbi, koji nisu pripadali ni jednoj frakciji.

Partija se definitivno konsolidira i masovno povezuje s radničkom klasom.

Već 1938 godine Tito i KPJ upozoravaju na opasnost od fašizma i zahtijevaju u Kominterni da se sve partijske snage udruže za predstojeću borbu, ali taj zahtjev nije prihvaćen.

Potrebno je naglasiti da je KPJ na čelu s Titom bila jedina partija u svijetu koja je zahtijevala zauzimanje takvog stava.

Reakcionarne mjere jugoslavenske vlade dovele su radničku klasu u još teži položaj, pa su 1940. godine učestali štrajkovi, tarifni pokreti i demonstracije. Samo u Hrvatskoj sudjelovalo je u štrajkovima oko četrdeset tisuća, a u tarifnim pokretima oko trideset pet tisuća radnika.

U takvoj političko-ekonomskoj situaciji održano je, u ilegalnosti, na cijelom području Hrvatske trinaest okružnih partijskih konferencija, te konferencija Mjesnog komiteta grada Zagreba i Pokrajinska konferencija Dalmacije. Ponovo su izabrana partijska rukovodstva i delegati za Prvu konferenciju Komunističke partije Hrvatske. Iz onih mjesta gdje nije bilo moguće održati konferencije, delegate su direktno delegirali komiteti.

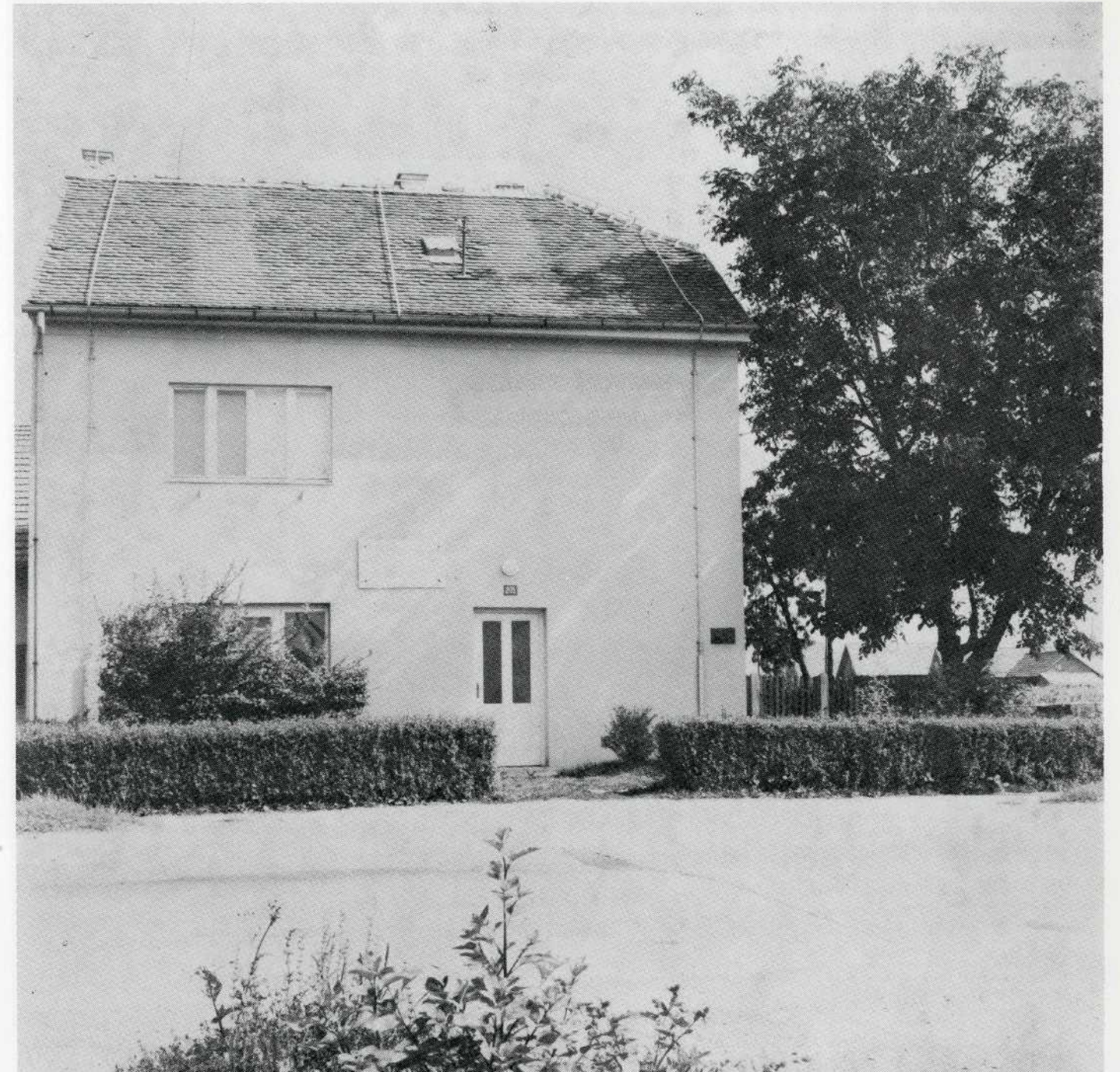
Prva konferencija Komunističke partije Hrvatske održana je 25. kolovoza 1940. u prostoriji neke gostionice u Dubravi, kraj Zagreba. Konferenciji su prisustvovali generalni sekretar Centralnog komiteta KPJ Josip Broz Tito i član Politbiroa CK KPJ Edvard Kardelj. Na konferenciji je analizirana politička situacija u zemlji i svijetu, a težište njenog rada bilo je na konsolidaciji i organizacionom jačanju Partije. Naglašena je potreba jačeg djelovanja Partij na selu i ujedinjavanja radnika i seljaka u zajedničkoj borbi.

Ponovo je upozoreno na opasnost koja prijete Jugoslaviji od fašističkih sila.

Izabrani su novi članovi CK KPH i Politbiroa, a za sekretara Centralnog komiteta izabran je Rade Končar.

Rezolucija Prve konferencije KPH postavila je nove zadatke partijskim organizacijama. Ta konferencija i provođenje njenih zaključaka bili su vrlo važni u toku priprema za održavanje Pete zemaljske konferencije KPJ.

KUĆA U DUBRAVI U ZAGREBU U KOJOJ JE 25. KOLOVOZA 1940. ODRŽANA I. KONFERENCIJA KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE

Kad je drugi svjetski rat bio u punom jeku, a fašistička opasnost prijete Jugoslaviji, održana je u Zagrebu, u strogoj ilegalnosti, od 19. do 23. listopada 1940., V zemaljska konferencija KPJ. Josip Broz Tito podnio je izvještaj o dotadašnjem radu u Partiji i zacrtao njene daljnje zadatke. Na temelju Titova referata analiziran je politički, ekonomski i socijalni položaj u zemlji i svijetu, te je done-

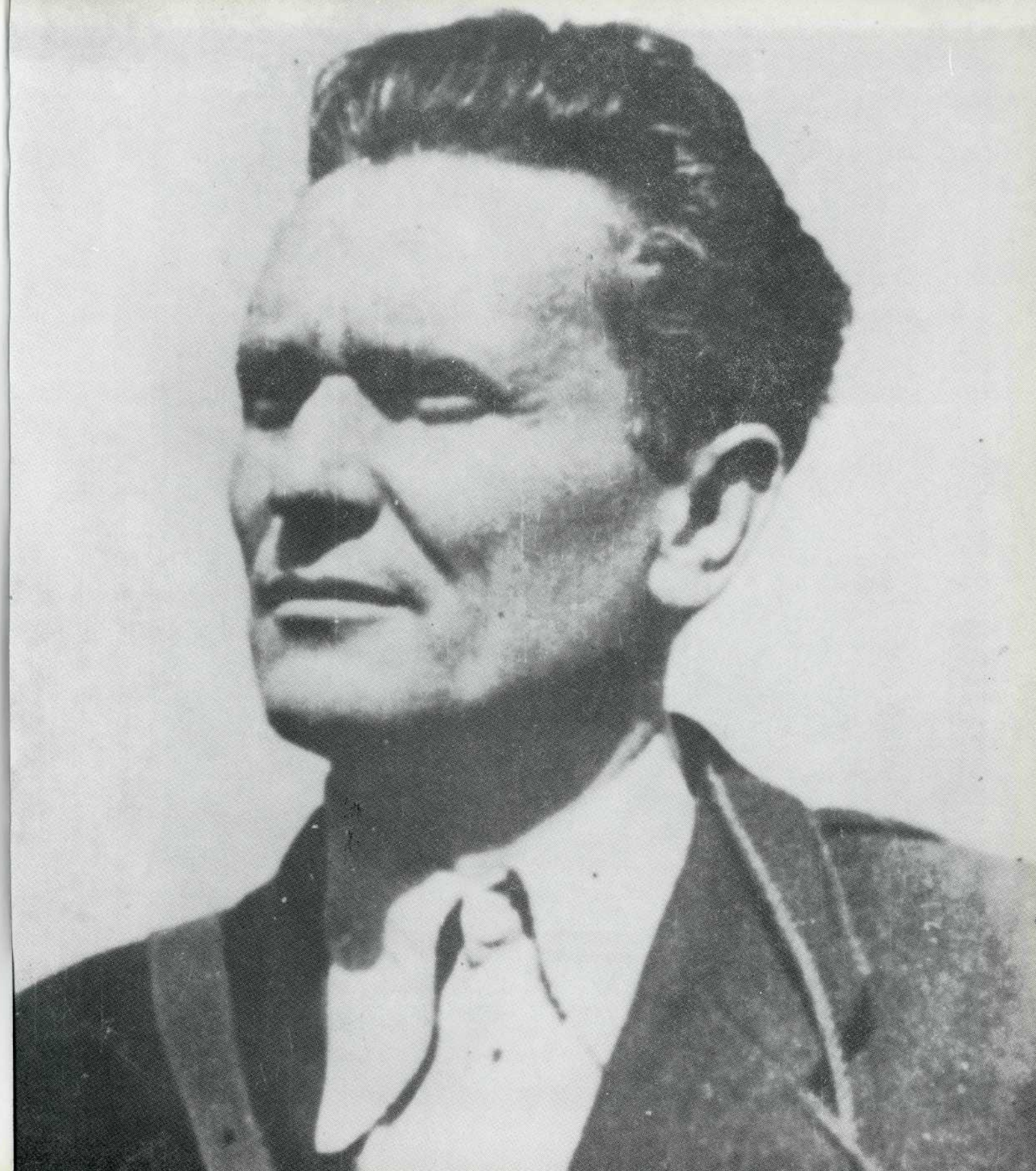

sena Rezolucija koja je postavila Partiji nove i odgovorne zadatke: borba protiv rata, pitanje obrane zemlje, nacionalno pitanje i borba za nacionalnu ravnopravnost i slobode, borba protiv skupoće, pomoć žrtvama reakcije, pitanje politike u sindikatima, rad s omladinom i ženama, i rad na selu.

Ocjenu povijesnog značenja V zemaljske konferencije dao je drug Tito na konferenciji beogradskih komunista 1967. godine ovim riječima:

ZGRADA U DUBRAVI U KOJOJ JE OD 19. DO 23. LISTOPADA 1940. ODRŽANA V. ZEMALJSKA KONFERENCIJA KOMUNISTIČKE PARTIJE JUGOSLAVIJE

JOSIP BROZ TITO, 1942. GODINE

NA BORBENOM POLOŽAJU U MLINIŠTU TITO PROUČAVA VOJNO-TOPOGRAFSKU KARTU, 1942.

TITO RANJEN U VRIJEME V. NEPRIJATELJSKE OFENZIVE, MILINKLADE 1943.

»Na toj konferenciji ispoljilo se puno jedinstvo u redovima KPJ. Prvi put je jedna partijska konferencija u našoj zemlji, koja je imala karakter kongresa, protekla bez ikakvih trzavica, grupašenja i frakcijskih borbi. Isto tako, prvi put poslije Vukovarskog kongresa, učestvovao je tako veliki broj delegata. Ukratko, ta konferencija je obilježila završetak jedne etape, jednog perioda konsolidacije Partije, likvidacije frakcija i grupašenja. To je konačno značilo osamostaljenje jedne revolucionarne organizacije koja se ne prekidajući, naravno, tijesne veze sa Komunističkom internacionalom oslobodila svih negativnih elemenata koji su kočili razvitak revolucionarne borbe radničke klase u Jugoslaviji.«

Nije slučajno Peta zemaljska konferencija KPJ održana baš u Zagrebu. Zagrebačka partijska organizacija bila je toliko politički zrela i organizaciono sposobna da je garantirala potpuni uspjeh održavanja toga skupa.

Potpisivanje Trojnog pakta sa silama Osovine nije spriječilo ni odgodilo napad na Jugoslaviju 6. travnja 1941.

Već 10. travnja 1941. formiran je u Zagrebu Vojni komitet s Josipom Brozom na čelu kojem je bio zadatak da rukovodi pripremama za oružanu borbu.

U toku travnja održano je još nekoliko sjednica CK KPJ i CK KPH, a na Svibanjskom savjetovanju donesena je odluka da sve partijske organizacije osnuju vojne komitete.

»... Pred Komunističkom partijom Hrvatske stoji velika i časna zadaća da organizuje i vodi najodlučniju borbu protiv raspirivanja nacionalne mržnje između Srba i Hrvata i Slovenaca, da radi neumorno na bratstvu i slozi hrvatskog i srpskog naroda, da ujedinjuje te narode u borbi protiv okupatora i šake uzurpatora, koji danas krvavo teroriju i ugnjetavaju ne samo srpski, nego i hrvatski narod. Pred Komunističkom partijom Hrvatske stoji velika i neodložna zadaća da organizuje široke mase radnika i seljaka u borbu za istinsku nezavisnost hrvatskog naroda, protiv svih uzurpatora i okupatora, za bratstvo naroda...«

Iz zaključaka sa Savjetovanja KPJ, u svibnju 1941.

»Početkom aprila 1941, kada se i naša zemlja survala pod udarom njemačkih topova, stajao je Tito nad ruševinama jedne rojalističke politike, ponižen u svom moralnom dostojanstvu kao čovjek i kao član naroda, čija vjekovna historija nije drugo nego bolan i tragičan refren beznadnog ratovanja za tuđinske interese. Kao tisuće njegovih sugrađana, i Tito je promatrao ulazak njemačke armade, kako grmi i bubnja ulicama naših stoljetnih gradova, svijestan da se radi o životu i o smrti za dugu historijsku amplitudu. Dok su toliki drugi njegovi sugrađani ostali pasivno zapanjeni ovim defilejem smrti, osje-

TITO U VRIJEME II. ZASJEDANJA AVNOJ-a, 1943.

čajući kako po zakonu pobjedničkih sjekira, lomača i vješala prestaju biti ljudi, Tito je u tom dramatskom trenutku bio jedan od rijetkih, koji je znao da treba nešto uraditi, a kome je precizno jasno bilo i to, što treba da se uradi i kako, i tog istog trenutka on je počeo da djeluje...«

M. Krleža, 1957.

Zahvaljujući pravilnoj politici KPJ, koja je vodila računa o svim vitalnim interesima naših naroda, njen poziv na ustanak i oružanu borbu prihvatile su sve rodoljubive snage.

Na sjednici Politbiroa CK KPJ u Beogradu, 4. srpnja 1941, odlučeno je da se otpočne općenarodni ustanak protiv okupatora, a već postojeće grupe boraca, i one koje su bile u formiranju, pretvore u partizanske odrede. Zadatak odreda bio je da diverzijama ruše komunikacije, vojne i sve one objekte kojima se neprijatelj mogao koristiti u svrhu ratovanja.

Zaključeno je da se formira Glavni štab Narodnooslobodilačkih odreda Jugoslavije sa sjedištem u Beogradu, a za komandanta imenovan je generalni sekretar KPJ Josip Broz.

Pod Titovim rukovodstvom održano je u Stolicama, 26. rujna 1941, prvo vojno-političko savjetovanje članova Centralnog komiteta i Glavnog štaba, te predstavnika partizanskih štabova iz cijele zemlje, osim Makedonije.

Na savjetovanju su analizirana iskustva stečena u tromjesečnom ratovanju i poduzete su mjere za daljnju organizaciju vojske i osnivanje organa narodne vlasti. Glavni štab preimenovan je u Vrhovni štab, te je donesena odluka o formiranju nacionalnih vojnih rukovodstava — glavnih štabova.

Provodeći svoju koncepciju u stvaranju narodnooslobodilačke vojske sposobne za dugo i teško ratovanje, vrhovni komandant formirao je u Rudom, 22. prosinca 1941, Prvu proletersku brigadu koja je bila temelj nove, revolucionarne armije.

Od toga dana nicala su brojne vojne jedinice zahvaljujući sve većem pridolaženju novih boraca. Tako je u vrlo kratkom vremenskom razdoblju stvorena brojna i jaka Narodnooslobodilačka vojska koja je oslobadala sve veća područja Jugoslavije. Dovoljno je navesti nekoliko riječi iz Izvještaja dra Herolda Turnera, šefa Upravnog štaba njemačkih komandanata u Srbiji, koje vrlo dobro ilustriraju i dokumentiraju razvoj i jačinu NOP-a:

»U ovoj zemlji narod ne poznaje autoritet. Svi naši pokušaji da se narod kanalizira u jednom konstruktivnom pravcu i odvoji od komunista — propali su...«

... Dobivam utisak da ni vijesti o kapitulaciji SSSR ne bi dovele do kapitulacije ovih bandita, koji su žilavi kao đavoli. Pored toga, njihova organizacija je izvrsna. Ona bi mogla biti klasičan primjer najbolje tajne organizacije. Mnogi bi mogli da uče od njih...«

II. ZASJEDANJE AVNOJ-a, JAJCE, 28—29. STUDENI 1942.

TITO NA VISU, 1944. G.

Vojno-politički uspjesi, stvaranje brojne Narodnooslobodilačke vojske i veliko oslobođeno područje na kojem NOO-i prerastaju iz privremenih u stalne organe nove, revolucionarne narodne vlasti, uvjetovali su i iziskivali osnivanje novoga političkog tijela — Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije. Prvo zasjedanje AVNOJ-a održano je 26. i 27. studenoga 1942. u oslobođenom Bihaću.

»... Mi nemamo mogućnosti da stvorimo jednu legalnu vladu, jer to još međunarodni odnosi i prilike ne dozvoljavaju. Ali mi imamo pravo na jedno — a to je: da u ovim teškim okolnostima stvorimo jedno političko tijelo, jedan politički organ koji će okupiti sve narodne mase, koji će okupiti naš narod i povesti ga, zajedno s našom junačkom vojskom u dalje borbe koje stoje pred nama, a koje će biti veoma teške...«

Iz Titova govora na Prvom zasjedanju AVNOJ-a

Prvo zasjedanje AVNOJ-a bilo je neobično važno i za međunarodnu afirmaciju narodnooslobodilačkog pokreta.

Uspjesi narodnooslobodilačkog pokreta potkraj 1942. godine i veliko oslobođeno područje vezali su jake vojne snage Nijemaca i Talijana za jugoslavensko ratište. Uz to su neuspjesi u Africi i na Istočnoj fronti doveli do bojazni fašista da će se Saveznici iskrcati na Balkanu. Zbog toga je glavni cilj Vrhovne komande njemačkih snaga bio da uništi glavninu Narodnooslobodilačke vojske, pa je poduzela IV i V ofenzivu koje su trajale šest mjeseci.

Bile su to presudne i najteže bitke u povijesti naših naroda. U njima je došla do punog izražaja Titova genijalna sposobnost provođenja vojne strategije i taktike i bezgranična humanost čovjeka kojem je u najtežim trenucima ratovanja uvijek bio najvažniji čovjek. Vodio je brigu o svakom borcu, a posebno o ranjenicima, bolesnicima, iznemoglim, te o neboraćkom stanovništvu koje

TITO GOVORI U OSLOBODENOM BEOGRADU,
LISTOPAD 1944.

se bježeći pred neprijateljem, u vrijeme ofenziva priključivalo jedinicama NOV i POJ.

Nakon pobjedonosnih bitaka u Četvrtoj i Petoj ofenzivi, te kapitulacije Italije bilo je oslobođeno više od polovice cijelog područja Jugoslavije.

Razgranata mreža seoskih, mjesnih i oblasnih narodnooslobodilačkih odbora nametnula je potrebu da AVNOJ preraste u vrhovni organ vlasti.

To je ostvareno 29. studenoga 1943. u Jajcu, na Druhom zasjedanju AVNOJ-a, gdje je AVNOJ konstituiran u parlament nove narodne države. Osnovan je Nacionalni komitet oslobođenja Jugoslavije, kao privremena vlada na

čelu s Josipom Brozom Titom, i donesena odluka o oduzimanju prava emigrantskoj jugoslavenskoj vladi da u inozemstvu zastupa naše narode i zabranjen povratak u zemlju vladi i kralju Petru II Karađorđeviću.

Za izvanredne zasluge u rukovođenju narodnooslobodilačkim ratom Josip Broz Tito proglašen je prvim i jedinim maršalom Jugoslavije.

Zbog neuspjeha svih dotadašnjih ofenziva, Vrhovna komanda njemačkih oružanih snaga odlučila je pod svaku cijenu uništiti Vrhovni štab i Nacionalni komitet sa sjedištem u Drvaru.

TITO PRILIKOM PRIMANJA PRVOG ORDENA NARODNOG
HEROJA, 29. STUDENI 1944.

Željela je likvidirati rukovodstvo nove Jugoslavije. Zbog toga je 25. svibnja 1944. poduzela desant na Drvar.

Ali, zahvaljujući brznoj intervenciji partizanskih jedinica i stanovnika Drvara, neprijateljski pokušaj nije uspio. I ovaj put Nijemci su ostali zbunjeni i razočarani, što najbolje dokazuju Himlerove riječi upućene nje-

mačkim višim oficirima 21. rujna 1944. u Jegerheuu: »Želio bih da navedem još jedan primjer upornosti, upornost maršala Tita. Moram reći da je on stari komunist, taj Herr Josip Broz, da je čovjek čvrst. Na žalost, on je naš protivnik. Taj je zaista zaslužio titulu maršala... On je naš neprijatelj, ali ja bih volio da

TITO DRŽI GOVOR GRAĐANIMA SLOBODNOG ZAGREBA,
21. SVIBNJA 1945.

imamo jedno tuce Tita u Njemačkoj, ljudi koji bi bili vođe i koji bi imali takvu odlučnost i tako čvrste nerve da se nikad ne predaju, iako su potpuno opkoljeni...»

Poslije desanta na Drvar sjedište VŠ i NKOJ-a prebačeno je na slobodni otok Vis. Kad je rukovodstvo NOP-a

uvidjelo da NKOJ neće biti međunarodno priznat kao jedina vlada Jugoslavije, Tito je donio odluku da se pristupi pregovorima s izbjegličkom vladom u Londonu.

Nakon toga je na Visu 1944 god. došlo do sporazuma između Nacionalnog komiteta i mandatora jugoslavenske vlade u Londonu I. Šubašića.

DELEGATI NA V. KONGRESU JEDNOGLASNO SU DALI PUNU PODRŠKU POLITICI KPJ I TITU, SRPANJ, 1948.

Tito je pristao na taj sporazum, jer je poznao naše snage, znao je da je golemu većinu naroda uz NOP i da će narod podržati vladu nove Jugoslavije, kad za to dođe vrijeme.

Taj diplomatski potez rukovodstva narodnooslobodilačkog pokreta učinjen je s namjerom da se osigura međunarodno priznanje nove Jugoslavije. Bio je to u ono vrijeme jedini put za međunarodnu afirmaciju i očuvanje nacionalne nezavisnosti. Najvažnije je bilo da taj kompromis nije mogao dovesti u dilemu tekovine socijalističke revolucije.

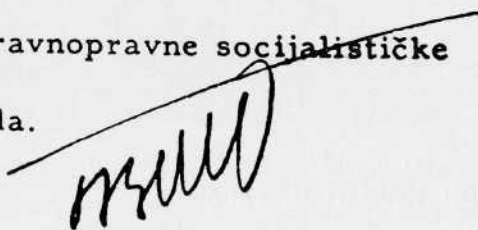
Odluka AVNOJ-a, donesena na Drugom zasjedanju 29. studenog 1943. u Jajcu, da se kralj ne može vratiti u Jugoslaviju dok narod nakon završetka rata sam ne donese konačnu odluku o državnom uređenju, ostala je i poslije sporazuma na snazi. Potkraj 1944. i, na početku 1945 godine jedinice Narodnooslobodilačke vojske i Partizanskih odreda Jugoslavije pripremale su se za svoj posljednji ratni zadatak, za konačno oslobođenje zemlje.

ZAKLETVA PRILIKOM IZBORA ZA PRETSJEDNIKA REPUBLIKE

Zaklinjem se svojom čašću i čašću
radnog naroda Jugoslavije da ću sve dužnosti
predsjednika Republike izvršavati predano i
vjerno, da ću se pridržavati Ustava i zakona
i drugih odluka Narodne skupštine, da ću ču-
vati i braniti suverenitet i dostojanstvo Fede-
rativne Narodne Republike Jugoslavije i da
ću sve svoje snage zalagati za dalji napredak
i procvat slobodne i ravnopravne socijalističke
zajednice naših naroda.

Beograd, 14 januara 1953

Vrhovni štab donio je odluku da poduzme ofenzivu za oslobodenje Srbije, jer je to područje bilo vrlo značajno za daljnji tok borbi. Time je trebalo spriječiti povlačenje neprijateljskih trupa iz Grčke. Radi toga je Tito otputovao u Moskvu i 21. IX 1944. sklopio sporazum s komandom Crvene armije o zajedničkim operacijama na tom području.

Prvog siječnja 1945. formirane su I, II i III armija, 1. ožujka IV armija, a jedinice Narodnooslobodilačke vojske i Partizanskih odreda Jugoslavije preimenovane su u Jugoslavensku armiju. Vrhovni štab preimenovan je u Generalštab Jugoslavenske armije.

Plan o koordinaciji završnih operacija između Jugoslavenske armije, Crvene armije u Mađarskoj i savezničke armije u Italiji dogovorili su maršal Tito, maršal Tolbuhin i feldmaršal Alexander u Beogradu 24. veljače 1945.

Vrhovni komandant Jugoslavenske armije Tito dao je osnovnu koncepciju plana za završne operacije koji je, 8. III 1945, potvrdio Generalštab Jugoslavenske armije. Iako je 8. svibnja u Berlinu potpisana bezuvjetna kapitulacija Njemačke i drugi svjetski rat bio završen, dio njemačkih i kvinsliških trupa u Jugoslaviji pružao je otpor i nastojao se izvući iz naše zemlje i tako, izbjeci odgovornost za zločine počinjene nad našim narodima. To je u Jugoslaviji produžilo rat do 15. svibnja, kad je neprijatelj konačno bio primoran da preda oružje.

»... Nova Jugoslavija nije stvorena za zelenim stolom, nego u četverogodišnjim mukama i patnjama svih naših naroda. U toj novoj Jugoslaviji svi će narodi imati ona prava koja su zaslužili, dajući za nju svoju krv i svoje najbolje sinove... Htio bih da vam kažem riječ-dvije o bratstvu i jedinstvu naroda Jugoslavije. To je velika, sveta stvar. Bez bratstva i jedinstva ne može biti snažne i srećne Jugoslavije, a bez snažne i srećne Jugoslavije ne može biti snažne i srećne Hrvatske, Srbije, Makedonije, Crne Gore, Slovenije i Hercegovine...«

TITO, prvi govor u oslobođenom Zagrebu, 21. 1945.

U kolovozu 1945. održan je Prvi kongres Narodne fronte Jugoslavije, najmasovnije organizacije radnog naroda. Na Kongresu je istaknuta važna uloga NF-e u novom društveno-političkom uređenju, u obnovi zemlje i za jedinstveno istupanje na izborima za proglašenje republike. Za predsjednika NF-e izabran je maršal Tito. Prvi poslijeratni izbori za Ustavotvornu narodnu skupštinu održani su 11. XI 1945.

Za listu Narodne fronte, čiji je nosilac bio Tito, glasalo je 97% birača. Na Prvom zasjedanju Ustavotvorna narodna skupština donijela je Deklaraciju o proglašenju Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

Na putu izgradnje socijalizma donesen je Zakon o nacionalizaciji industrije, banaka, trgovina i provedena je agrarna reforma.

Godine 1947. donesen je Petogodišnji plan industrijalizacije i elektrifikacije zemlje.

U vrijeme intenzivnih napora za obnovu zemlje i u procesu realizacije socijalističkog društvenog uređenja, Staljin i Informbiro brutalno napadaju našu Partiju s Titom na čelu, zbog otpora rukovodstva KPJ koje je željelo ići vlastitim samostalnim putem u socijalizam.

Pravac razvoja politike KPJ potvrđen je na V kongresu KPJ, održanom u vrijeme napada Informbiroa 1948 god. na kojem je dana podrška politici KPJ i Titu. Josip Broz ponovo je izabran za generalnog sekretara CK KPJ.

Na tom Kongresu odbačene su sve lažne optužbe o našoj Partiji i socijalističkom uređenju.

Takav stav zauzet je i na II kongresu KPH koji je održan nakon V kongresa KPJ. Takva politika Staljina i Informbiroa dovela je Jugoslaviju u vrlo tešku situaciju zbog ekonomske blokade, političkoga i vojnog pritiska.

Zahvaljujući golemom povjerenju naroda u Tita i Partiju, prebrodene su, uz velike napore i požrtvovnosti, sve teškoće.

Jugoslavija je nastavila razvijati vlastiti put u samoupravni socijalizam.

Predstavnici vlade i sindikata dali su, 23. XII 1949, upute o osnivanju i radu radničkih savjeta u državnim i privrednim poduzećima.

»Bilo bi pogrešno misliti kao neki ljudi kod nas i van naše zemlje, da je akt naše države o predaji fabrika i preduzeća na upravljanje radnicima neko naše epohalno otkriće u daljem razvoju nauke marksizma-lenjinizma, neki naš novi eksperiment na putu izgradnje socijalizma i tako dalje. Ne, suština tog akta je sadržana u toj nauci, ali taj akt ima epohalni značaj, s jedne strane, zbog toga što njemu marksistička nauka pridaje jedan od najbitnijih, ako ne i najbitniji značaj u promjeni odnosa proizvodnje i raspodjele u društvu, a, s druge strane, zbog toga što se on ostvaruje prvi put u historiji, i to u vrlo kratkom periodu procesa revolucionarnog razvoja u jednoj maloj i zaostaloj zemlji kao što je naša.«

TITO

V. KONGRES SAVEZA KOMUNISTA HRVATSKE,
TRAVANJ, 1965.

Narodna skupština FNRJ donijela je, 13. siječnja 1953. Ustavni zakon na temelju kojeg je 14. siječnja Josip Broz Tito izabran za prvog predsjednika Republike.

Zahvaljujući ispravnom marksističko-lenjinističkom stavu rukovodstva SKJ na čelu s Josipom Brozom Titom, svaki daljnji kongres SKJ i kongresi republičkih partija dokazivali su monolitnost njenog članstva, njegovu spremnost i sposobnost da u svim uvjetima vodi zemlju pravilnom i samostalnom razvoju izgradnje socijalističkoga samoupravnog društva.

Ponovno biranje Josipa Broza za predsjednika SKJ na X kongresu upravo je izraz poštovanja i podrške članova SK njegovoj pravilnoj politici i ispravnim gledištima od

prvog istupa na VIII mjesnoj konferenciji Zagrebačke organizacije KPJ 1928. godine do dana današnjeg.

»Črtvrti je ovo decenij što Te komunistička partija, Savez komunista, bira za svog rukovodioca, za svog prvog čovjeka... Ti si položio temelje trajnog bratstva i jedinstva među našim narodima i narodnostima...

Ti si proveo borbu za bolje odnose među socijalističkim zemljama i pokretima i tu je Tvoje ime postalo simbol novih odnosa. Inicirao si samoupravljanje, inicirao si novi pokret nesvrstanosti, uvažavajući nove tendencije u svijetu u borbi za oslobođenje i nezavisnost novih naroda i država za održavanje mira i miroljubivo rješavanje otvorenih pitanja...

X. KONGRES SAVEZA KOMUNISTA JUGOSLAVIJE

TITO S NARODOM

Uvažavajući sve to naši ljudi smatraju da je i Partija i Savez komunista Tvoje djelo, da bez Tebe oni ne bi bili ono što su bili i jesu, pa smatraju da će dok bude Saveza komunista on biti vezan uz Tvoje ime i ponosit će se tom činjenicom.«

Iz pozdravne riječi dra V. Bakarića na X kongresu SKJ u povodu izbora Tita za predsjednika Saveza komunista Jugoslavije

»Kada netko sa svojih šezdeset godina može da kaže: borio sam se po crti svog moralnog uvjerenja četrdeset punih godina, vidio sam mnoge zemlje i gradove, vojske i ratove i civilizacije, društvene sisteme i revolucije, pro-

živio sam život zaradujući hljeb svojim vlastitim rukama, bio sam rcbijaš i ratnik, političar i organizator velikog masovnog pokreta za oslobođenje proletarijata, digao sam ustanak protiv slijepe stihije, očistio sam zemlju od tudinaca u teškom i krvavom ratu, vratio sam svojoj domovini oteto more, njene otoke i njene gradove, oslobodio sam svoj narod od klasnog izrabljivanja, položio sam temelje socijalizmu i danas dižem zemlju iz njene zaostalosti u red civiliziranih naroda, onda takav čovjek može s punim pravom da kaže: izvršio sam svoju ljudsku i građansku dužnost...«

M. Krleža, 1952.

ODLUKA

ZA IZUZETNE ZASLUGE, VIZIONARSKI I STVARALAČKI DOPRINOS **JOSIPA BROZA TITA** POVIJESNIM POBJEDAMA NARODA I NARODNOSTI JUGOSLAVIJE U PROTEKLA ČETIRI DEцениJA U KOJIMA JE POD NJEGOVIM RUKOVODSTVOM U NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU I SOCIJALISTIČKOJ REVOLUCIJI IZVOJEVANA SLOBODA I NEZAVISNOST, OSTVAREN BRZ I SVESTRAN RAZVOJ, IZGRAĐENO NOVO DRUŠTVO NA OSNOVAMA SOCIJALISTIČKOG SAMOUPRAVLJANJA I VLASTI RADNIČKE KLASE I SVIH RADNIH LJUDI, OSTVARENA PUNA RAVNOPRAVNOST, BRATSTVO I JEDINSTVO NARODA I NARODNOSTI I ČVRSTO POLITIČKO JEDINSTVO SVIH RADNIH LJUDI I GRAĐANA, IZGRAĐENA JUGOSLAVENSKA NARODNA ARMIJA I SISTEM OPĆENARODNE OBRANE I DRUŠTVENE SAMOZAŠTITE RADI OČUVANJA TEKOVINA SOCIJALISTIČKE REVOLUCIJE I SOCIJALISTIČKOG SAMOUPRAVNOG DRUŠTVA, I OBRANE NEZAVISNOSTI SFRJ, ZA VELIKI DOPRINOS STVARANJU I AFIRMACIJI NOVIH ODNOSA MEĐU NARODIMA U SVIJETU NA OSNOVAMA NEZAVISNOSTI I RAVNOPRAVNOSTI, ČIJI JE NAJPOTPUNIJ IZRAZ POLITIKA NESVRSTAVANJA I RAZVOJU MEĐUNARODNE SURADNJE NA NAČELIMA AKTIVNE MIROLJUBIVE KOEGZISTENCIJE RAVNOPRAVNIH DRŽAVA I NARODA, OČUVANJU I UČVRŠĆIVANJU MIRA U SVIJETU, I SLOBODE, RAVNOPRAVNOSTI, UZAJAMNOG POŠTOVANJA I PRIJATELJSTVA NARODA I DRŽAVA, KAO I ZA ISTAKNUTU ULOGU U MEĐUNARODNOM RADNIČKOM I KOMUNISTIČKOM POKRETU I U RAZVOJU SOCIJALIZMA KAO SVJETSKOG PROCESA.

NA PRIJEDLOG PREDsjedništVA SAVEZNE KONFERENCIJE SOCIJALISTIČKOG SAVEZA RADNOG NARODA JUGOSLAVIJE, KOJI JE IZRAZ JEDNODUŠNO IZRAŽENE VOLJE I ZAHTJEVA RADNIČKE KLASE, RADNIH LJUDI I GRAĐANA SFRJ, DA SE JOSIPU BROZU TITU, POVODOM 40 GODINA OD DOLASKA NA ČELO KOMUNISTIČKE PARTIJE JUGOSLAVIJE I 85. ROĐENDANA, DODIJELI TREĆI PUT ORDEN NARODNOG HEROJA, SKUPŠTINA SOCIJALISTIČKE FEDERATIVNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE, NA OSNOVI ČLANA 5. STAV 1. ZAKONA O ODLIKOVANJIMA SOCIJALISTIČKE FEDERATIVNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE, NA ZAJEDNIČKOJ SJEDNICI SAVEZNOG VIJEĆA I VIJEĆA REPUBLIKA I POKRAJINA 16. SVIBNJA 1977 GODINE, DONIJELA JE ODLUKU:

JOSIPU BROZU TITU DODJELJUJE SE ORDEN NARODNOG HEROJA.

ORDENI

Izdavač

Muzej revolucije naroda Hrvatske

Urednik kataloga

Bogdan Lasić

Predgovor katalogu

Bogdan Lasić, direktor

Autori izložbe i teksta kataloga

Katarina Babić, kustos
mr Ria Durbešić, kustos

Likovna oprema izložbe, kataloga, plakata i pozivnice

Zdravko Rajković, akademski slikar
Fedor Ličina, akademski slikar

Fotografije izradili

Stanko Vrtovec
Zlatko Movrin

Lektor

Alojz Dujmić

Tisak kataloga i pozivnice

Tehnička knjiga, Zagreb

Tisak plakata

Sitotisak Studentskog centra, Zagreb

Naklada

2000 primjeraka